

ОГРАНАК САНУ У НИШУ

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ФАКУЛТЕТ УМЕТНОСТИ У НИШУ

ЦЕНТАР ЗА НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКИ РАД
САНУ И УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ

Научни симпозијум
ТРАДИЦИОНАЛНА
ЕСТЕТСКА КУЛТУРА 11:
ЛЕПО И РУЖНО

АПСТРАКТИ
ПРИЈАВЉЕНИХ САОПШТЕЊА

Ниш, 18. новембар 2016, 09.30 сати

Универзитет у Нишу, Ректорат

Ниш, Универзитетски трг 2

Сала бр. 8 / приземље

**ЕСТЕТИКА,
ТЕОРИЈА И
ИСТОРИЈА УМЕТНОСТИ**

Сретен Петровић
Универзитет у Београду, Филолошки факултет, Србија
Етно-културолошка радионица Сврљиг
icebadi@yahoo.com

„ЛЕПО“ И „РУЖНО“ КАО МОГУЋЕ ЕСТЕТИЧКЕ КАТЕГОРИЈЕ?

Апстракт: Уколико разумемо појам „категорије“ као основе једне науке, у нашем случају *филозофске естетике*, могло би се, са озбиљним теоријским ризиком, поставити питање да ли се *естетско стваралаштво* човека може свести на један општи појам, уобичајено, на категорију „лепог“, као што за филозофију *морала* појам „добра“ представља основну категорију наспрам које – изразито негативно – стоји појам „зла“? У естетици би онда, по аналогiji, место *негативног* појма требало да заузме „ружно“. У раду се жели одбранити становиште према коме се „лепо“, само условно, пре свега *метафорички*, може сматрати темељним појмом „естетског“. Свакако, и строго теоријски, данас би било природније тражити место „лепог“ у поретку осталих, пре свега *историјско уметничких* појмова, ако се хоће и естетичких категорија тзв. нижега реда, а у којем су незаобилазни: „узвишено“, „трагично“, „комично“, „достојанствено“, „величанствено“, „љупко“, „ниско“, „сентиментално“, „иронијско“, „карактеристично“, најзад, „ружно“. Ова последња категорија, као преовлађујуће обележје модерне уметности XX века. У раду ће се с пуним правом, естетичко филозофски, бранити категорија „лепог“ као типичан појам највећег дела традиционалне уметности, односно *естетске културе* уопште, и у томе *народне*, као год и „ружно“, које има позитивно место у *модерној уметности*. Оба историјска крила западноевропске уметности, естетички узев, представљају легитимне, једнако вредне саставнице наше културе.

ЛЕПОТА КАО ЧУЛНО САЗНАЊЕ: ПРОМЕНА КАТЕГОРИЈЕ ЛЕПОГ

Апстракт: Лепота представља једну од традиционално централних естетичких категорија, која се у филозофским разматрањима природе и уметности јавља и пре заснивања естетике као дисциплине. Лепота, наиме, пре заснивања дисциплине у XVIII веку има ранг основне и најважније естетичке категорије и вредности, која је битно везана за метафизички карактер традиције естетичких разматрања. Међутим, током XVIII века, а у светлу напуштања примата метафизике у контексту анализе и разумевања естетичких проблема, категорија лепоте доживљава особен преображај. Традиционално везана за оно метафизичко које је пре свега доступно разуму, независно од чулног сазнања, лепота се код мислилаца попут Лајбница и Баумгартена разматра управо с обзиром на њено нужно чулно захватање и појављивање; у том смислу Баумгартен лепоту дефинише као савршено чулно сазнање. Преображај категорије лепоте сведочи о промени начина промишљања естетског, које је у коначном оличено и заснивањем естетике као дисциплине. Ова промена, напokon, доводи до могућности да се и оно ружно не разматра просто као недостатак лепог и његова привација, не нужно као појмовни пар лепог, у свом смислу и важењу зависан од њега, већ као естетски доживљај и естетичка категорија засебног квалитета и ранга. Анализе које ћемо понудити имају за циљ да укратко представе назначене промене у светлу промене карактера промишљања естетског и изградње новог теоријског и филозофског дискурса о њему.

Кључне речи: лепота, естетика, Лајбниц, Баумгартен, чулно.

Бранкица В. Поповић
Универзитет у Косовској Митровици
Филозофски факултет, Катедра за филозофију, Србија
brankicapopovic69@gmail.com

О ЛЕПОТИ КАО СИМБОЛУ МОРАЛНОСТИ

Апстракт: У раду се истражују аналогije и антиномије највиших естетских и етичких категорија, лепог и доброг, базиране на Кантовој тврдњи у *Критици моћи суђења*: *Лепо јесте симбол морално-доброга*. Наиме, Кант прибегава симболичком начину представљања, који сматра једним видом интуитивног начина индиректног приказивања естетских и етичких појмова, посредством неке аналогije, при чему у исто време истиче и њихове разлике. Тако, док се лепо допада без икаквог интереса, добро је у етичком смислу нужно повезано са неким интересом, али не са таквим интересом који претходи суду о допадању, већ који је тим судом тек изазван. Такође, оно што је лепо допада се непосредно, у виду интуитивног опажања, а не у појму као моралност.

Кључне речи: лепо, симбол, добро, интерес, опажај.

OF BEAUTY AS THE SYMBOL OF MORALITY

Abstract: This paper explores the analogies and the antinomy of the highest aesthetic and ethical categories, beautiful and good, based on Kant's argument in the Critique of Judgment: *Nice is a symbol of moral good*. In fact, Kant resorts to Symbolic mode of representation, which is considered a form of indirect intuitive ways of displaying the aesthetic and ethical terms, through analogies, whereby at the same time emphasizes their differences. Thus, while nice like no interest, it is in the ethical sense necessarily connected with some interest, but not with such interest that precedes the Court of liking, but that is only caused by that court. Also, what is nice like directly in the form of intuitive perception, and not as a concept of morality.

Keywords: beautiful, symbol, good, interest, perception.

Prof. dr Saša Radovanović

Visoka škola strukovnih studija za vaspitače, Kruševac, Srbija

sradovanovic@vaspks.edu.rs

UMETNIČKI LEPO U HEGELOVOM I HAJDEGEROVOM TUMAČENJU UMETNOSTI

Apstrakt: U radu se govori o tome da se Hajdegerovo i Hegelovo određenje umetnički lepog mora sagledati o okviru onoga što oni smatraju velikom umetnošću. Pojam velike umetnosti se određuje polazeći od Hajdegerove interpretacije Hegelovih stavova izložene u predavanjima o Niče. Imajući to u vidu, nadalje se pokazuje Hegelovo određenje umetnički lepog, iz *Predavanja o esteticima*, kao načina pojavljivanja ideje u čulnosti (ideal), ograničenog prikazivanja istine, kroz različite forme umetnosti (simbolička, klasična i romantička). Potom se izlaže Hajdegerovo određenje lepog kao načina samodogađanja istine u delu i nacrt povesne skice slabljenja veze između istine i lepote. U radu se onda upućuje na to da Hegelovo i Hajdegerovo određenje umetnički lepog stoji u najintimnijem odnosu prema njihovom shvatanju istine. Pojašnjava se Hajdegerov stav iz *Izvora umetničkog dela* da se umetnost ne može tumačiti polazeći od izolovanog tumačenja pojma lepog. Polazeći od takve Hajdegerove analize, u radu se izvode programske implikacije o karakteru umetnički lepog, imajući u vidu i Hegelovu tezu o kraju umetnosti, a samim tim i tezu o promeni u shvatanju umetnički lepog.

Ključne reči: umetnički lepog, istina, umetnost, bivstvovanje, Hegel, Hajdeger.

Александар Прњат
Алфа БК Универзитет, Београд, Србија
aleksandar.prnjat@gmail.com

**УНАКАЖЕНОСТ КАО ЉУДСКА ДРАМА:
МОРАЛНО ИСХОДИШТЕ ЕКОВЕ РЕКОНСТРУКЦИЈЕ РУЖНОЋЕ
У ЗАПАДНОЈ КУЛТУРИ**

Апстракт: Умберто Еко у *Историји ружноће* одбацује схватање по којем је „ружно” једноставна супротност „лепом”, залажући се за „аутономију ружног”. Он разликује ружно по себи, формално ружно и уметнички израз ружног. На различитим примерима испитује носивост тезе о растакању опозиције лепо/ружно. Као и у реконструкцији представа о лепом, у историјском праћењу ружног Еко наглашава одлучујући значај културног контекста, не узмичући пред могућим приговором о релативизму. У овом раду се излажу Екове реконструкције представа ружноће уз наглашавање моралног исходишта његове књиге.

Кључне речи: лепо, ружно, Умберто Еко, естетика, Запад.

Мирослав Дринић

Универзитет Бања Лука, Филозофски факултет, БиХ – Република Српска

drinicsm@gmail.com

АВАНГАРДА КАО РЕЛИГИОЗНО ОДРИЦАЊЕ УМЈЕТНОСТИ ОД СВОГ ЕСТЕТСКОГ ЛИКА

Апстракт: Рад се бави пропитивањем историјских авангарди и неовангардних покрета, који су од стране њихових критичара били често окарактерисани као област самодеструкције умјетности, при чему се авангардама и њеним остварењима приговарало да не изражавају не само критеријуме велике умјетности, већ и умјетности уопште. Ипак, ако авангарде, као што се често истиче, представљају антиумјетност, онда је нужно запитати се шта је то захваљујући чему је умјетност избачена из своје сфере, а што је заузело њено мјесто? Можда би одређење те нове праксе као антиумјетности захтијевало позитивну одредбу истог феномена не само као социјалног, већ и религиозног. Поступак умјетника који помјера и премјешта границе своје умјетности у област простог, ружног и опсценог могао би се разумјети као добровољно унижавање умјетности, која напушта пиједестал, изазивајући згражавање оних који мисле да све знају о њој. Са махнитањем авангардних концепата и уз одрицање традиционалих категорија, умјетност се на најекстремнији начин одриче свог естетског лика, уздижући накарадно на ниво естетски позитивног. Овдје се не ради само о антиестетском, већ и о религиозном феномену, у коме је накарадноста могла задобити право присуства, јер је естетски моменат био апсорбован од стране етичког, што у одређеном смислу представља нови и другачији повратак на идеале раног хришћанства. Ако на овакав начин поставимо ствари, онда постају јасни смисао и значење авангарде као религиозног одрицања умјетности средствима саме умјетности, која прихвата убогост и одрицање од свог естетског лика, да би у себе примила божански огањ, прелазећи са њим пут понижења, страдања и прогонства. Када је у питању постављање религиозног циља од стране авангарде, он не мора увијек бити свјесно постављен, будући да она ипак остаје умјетност, али тек тим актом, којим она напушта рухо естетских одредби у свој силини се оприсутњује њена антиестетска природа. Религиозност се не надаје као циљ самопотврђивања, већ као тренутак самоодрицања и жртвовања, због тога авангарда не формулише своје захтијеве који происходе из религиозних заповијести. Захваљујући саможртовању као чину самоуништења, антиумјетност ипак остаје умјетност, мада тај поступак укључује и њен религиозни моменат који је укида. Процес укидања је попримио два облика деестетизације; један који се одвија унутар саме умјетности, и он представља чин њеног самоуништавања. Као такав, он јесте религиозни чин, који умјетности даје парадоксалне особине антиумјетности, док се у другом облику деестетизације друштвено насиље појављује као спољашњи агенс који укида и саму сферу умјетности.

Кључне ријечи: умјетност, антиумјетност, несвјесна религиозност, вјера, лијепо, ружно, апофатизам, катафатизам, хришћанство, деестетизација, дехунанизација, концептуализам.

Драган Ђаловић

Мегатренд универзитет у Београду, Факултет за уметност и дизајн, Факултет за културу и медије, Србија

Универзитет у Београду, Филолошки факултет

calovic_dragan@yahoo.com

ЛЕПО У ПОСТМОДЕРНОЈ УМЕТНОСТИ

Апстракт: Постмодерна уметност објавила је крај великим програмима које је доносила Модерна. Овакав заокрет, између осталог, донео је радикално нов приступ у обради уметничке форме али и у односу према *лепом*. Одбацавање јединства у композицији, те тежња ка пастишу, који су у великој мери усмерили рад постмодерних уметника, захтевали су ново разумевање форме уметничког дела, али и преиспитивање традиционалних естетских категорија. Уметнички рад, отворен једнако према читавом историјском наслеђу, као и према утицајима конзументске културе, започиње своју трансформацију како на интерпретативном, тако и на формалном плану. Покренуте промене поставиле су нове изазове уметничкој публици, али и самом промишљању уметности, њеној критици и вредновању. У тексту се испитује однос према категорији лепог у постмодерној уметности.

Кључне речи: лепо, постмодерна, савремена уметност, теорија уметности, форма.

СЕМИОТИКА И ПОЈАМ ЛЕПОГ У УМЕТНОСТИ

Апстракт: Уместо традиционалног формалистичког схватања уметности као затвореног структуралног поретка од кога се очекује да произведе естетски доживљај лепог, семиотика уметничком делу приступа као знаку који је у непрекидној интерпретативној интеракцији и циркулацији са другим знаковима културе и друштва. Допринос семиотике теорији уметности јесте сазнање да уметничко дело никада није завршен и статичан знаковни систем, због чега се не може говорити о његовом заувек датом, јединственом и коначном значењу. Дело је попут симптома, оно представља само траг означавања који открива знакове у релацији са другим знаковним системима. Разумевање једног значења увек са собом носи трагове и других. За разлику од семиотике, у оквиру које се примарно истражују процеси производње значења уметничког дела и услови његове рецепције, формалистичка теорија је свој фокус истраживања усмерила на *структуралност* уметничког дела, у покушају одређивања лепоте као његове иманентне естетске вредности, занемарујући при том у највећој могућој мери његову *текстуалност*. Зато сматрамо да појам лепог није довољно разматрати у домену унутрашњих есенцијалних својстава уметничког дела која су доступна чулној перцепцији, већ је неопходно узети у обзир и комплексна релациона својства која припадају контекстима у којима су уметничка дела створена, презентована, интерпретирана, и напослетку, контемплирана.

Кључне речи: семиотика, лепо, структура, знак, значење.

ЕТНОЛОГИЈА, КУЛТУРНА АНТРОПОЛОГИЈА

ЛЕПО И РУЖНО У ТРАДИЦИОНАЛНОЈ КУЛТУРИ

Апстракт: Појмови „лепо“ и „ружно“, у смислу хармоније и дисхармоније, доброг и лошег, пожељног и непожељног, нису непознанице у традиционалној народној култури. Питање је само начина њиховог испољавања у поређењу с неким другим категоријама вредновања људских достигнућа. Потреба човека за лепим је исконска потреба, али му је такође од искона верни пратилац појам ружног – у народној култури можда пре непожељног. У традиционалној култури лепо има позитивно одређење и подразумева да делови који чине целину јесу у хармоничном односу једни према другима. Ако се наруши склад, хармонија, ремети се равнотежа, што ствара лошу слику појаве која, у крајњој инстанци, није добра за заједницу у целини. Ружно би дакле представљало негативну одредницу ствари и појава, и логично је да је супротност лепом. У саопштењу ће се указати на који начин су се естетичке категорије „лепог“ и „ружног“ доживљавале у народу и у којим приликама су се најчешће испољавале.

Кључне речи: „лепо“, „ружно“, традиционална култура, Србија.

Весна Марјановић

Висока школа струковних студија за образовање васпитача у Кикинди, Србија

marjanov.v@sezampro.rs

РУЖНА БАШТИНА, ЛЕПИ ОБИЧАЈИ

Апстракт: Рад на ову тему инспирисан је збирком текстова сакупљених у књигу хрватског театролога и антрополога Ивана Лозице *Поганска баштина*, и добијеним резултатима из емпиријског рада на покладном прерушавању у Србији. У савременом добу има породица које се стиде некадашњих прерушавања у *наказе* и *ружна* бића у времену када је то било пожељно и када су ишле поворке прерушених у грбавце, богаље, труднице, ишараних лица с великим носевима и грудима, у ритама, измењеног гласа и понашања, агресивне опцености. О томе се мање прича или се уопште не жели јавно говорити. Након 60-их година 20. века у појединим крајевима Србије ови ритуали, прежици из прошлости, називани су у народу *лакрдјом* и *ружним обичајима којих се треба стидети и отарасити*. Некада, прећутно, овакве поворке у граничном времену, на преласку зиме у пролеће, биле су део ритуала и пожељне инверзије, условно, преласка ружног у лепо и о њима се није судило о лепоти или ружноћи, већ о неопходности појављивања баш као што је природа одређена у свом бинарном коду – зима: лето; ружно, демонско: лепо, божије. За разлику од одбојности према овим ритулима, у ближем окружењу, неке поворке под маскама са садржајем *бесовских игара* увршћене су на листу светске нематеријалне баштине УНЕСКО-а (*звончари*, Истра, Хрватска, *бушари*, Мохач, Мађарска).

Кључне речи: покладно прерушавање, маскиране поворке, ружна бића, ритуали, лепо, ружно.

Иванка Петрова

Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей при БАН, София,
България

ivpetrova@yahoo.com

**БЪЛГАРСКОТО Е КРАСИВО:
ЕСТЕТИЗИРАНЕ НА ЕТНИЧЕСКОТО В (ИНТЕР)НАЦИОНАЛЕН КОНТЕКСТ**

Абстракт: Повсеместно наблюдаваните процеси на глобализация на икономиката и социалното развитие през последните десетилетия са съпроводени от тенденции за подчертаване и утвържаване на културните специфики, които се схващат като породени от етническите характеристики на националните култури. Навсякъде в Европа се проявяват тенденции за представяне на идеализиран образ на собствената култура и история като начин за легитимация, за изграждане на колективни идентичности и за положителна самоидентификация и разграничаване. Това всъщност представлява процес на инструментализиране на етническото и възлагане на нова политическа роля на националната култура. При този подход целенасочено се избират елементи от традиционната култура, които имат и естетическа стойност. Тя бива подчертавана, при което практическата функция на тези предмети почти изцяло се измества и заменя от естетическата.

В доклада ще представя тези процеси въз основа на примери от туристическата индустрия в България. Те показват как се търси естетическото въздействие на традицията чрез съзнателен подбор на красиви предмети и вещи, които се откъсват от обичайния им контекст на употреба и заживяват втори живот като символи на националното и представителни средства пред туристи от страната и чужбина.

Ключови думи: красиво, естетизиране, етническо, традиционна култура, символи, туризъм.

Проф. д-р Соња Ризоска Јовановска
МИТ Универзитет – Скопје, Р. Македонија
sonjarizoska@yahoo.com

**БОДЕЊЕТО И ТРАНСЦЕНДЕНТНОСТА ВО ДЕРВИШКИОТ ТАНЦ (ЗИХР):
ПОСЕБЕН БЕЛЕГ НА ТРАДИЦИЈАТА, ЕСТЕТСКАТА КУЛТУРА И УМЕТНОСТА
НА РУФАИТЕ,
КАКО ЕДЕН ОД ДЕРВИШКИТЕ РЕДОВИ ВО Р. МАКЕДОНИЈА**

Апстракт: За да се говори, истражува или презентира за еден толку специфичен обред, како што е дервишкиот танц или *зихр* за одредена културна група како што се руфаите треба да се има во предвид комплементарноста на неговото создавање, изведување и зачувување како значајна традиција, естетика и уметност во просторот и времето каде опстојува и се одржува како посебен симбол на нивниот културен идентитет. Нашиот труд има за цел ја прикаже амбивалентноста на „убавото“ и „грдото“ во целокупноста на изведувањето на традиционалниот обред претставен преку неколку етапи, а особено боденето или прободувањето со твр. зарфови во одредени делови на телото, преку ритмот на дефот, како посебен инструмент на мистичната музика, како и преку одредени молитви, движења, ритуални извикувања преку кои се стремат да ја достигнат својата трансцендентност. Преку ваквата обредна практика Руфаите имаа за цел да го претстават нивното поврзување со Бог, Творецот на сепостоечкото, да ја прикажат нивната меѓусебна поврзаност, како и нивната посветеност на човекот. Во основата на ваквата трансцендентност ќе се обидеме да ја прикажеме човековата перцепција за животот и смртта, повторното раѓање, поврзаноста со светлината, предавањето на Бог, т.е. целокупната мистика на суфизмот.

Клучни зборови: бодене, убавото, грдото, дервишки танц, трансцендентност, традиција.

Prof. Sonja Rizoska Jovanovska PhD
MIT University–Skopje, Republic of Macedonia
sonjarizoska@yahoo.com

**THE STABS AND THE TRANSCENDENCE IN THE DERVISH DANCE (ZIHR):
SPECIAL MARK OF THE TRADITION, ESTHETIC CULTURE AND THE ART OF
THE RUFUS, AS ONE OF THE DERVISH ORDERS IN REPUBLIC OF MACEDONIA**

Summary: To talk about, to research or to present such a specific rite as a dervish dance or zihr for specific cultural group like the rufus, should be considerate the complementary of its creation, performing and saving as a significant tradition, esthetic and art in the space and time where persists and maintain as a special symbol of their cultural identity. Our labor aims to show the ambivalence of “beautiful” and the “ugly” in the totality of the performance of the traditional rite presented in a few phases and especially the stubs or stubbing with so called zarfs in certain parts of the body through the rhythm of the def, as a special instrument of the mystic music and

through certain prayers, moves, ritual yells by which they aim to reach their transcendence. Through this ritual practice Rufus aim to present their connection with God, the Creator of it all, to show their mutual connection and their commitment towards human. In the base of this transcendence we will try to show the human perception for the life and the death, the rebirth, the connection with the light, the dedication to God, the whole mystique of the Sufism.

Key words: stubbing, beautiful, ugly, dervish dance, transcendence, tradition.

Ljiljana Gavrilović
Etnografski institut SANU, Beograd, Srbija
Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet – Odeljenje za etnologiju i antropologiju,
fifana@gmail.com

LEPOTA IZBORA LEPOTE ILI ESTETIKA KAO MORAL

Apstrakt: U Tolkinovom Srednjem svetu formirana je čvrsta granica između „dobrih“ i „loših“, čime je oblikovan dualni univerzum u kome postoji jasna distinkcija *dobro :: zlo = lepo :: ružno*, što je bilo u potpunom skladu sa romantičarskom idejom estetizacije stvarnosti. Svi „ružni“ su zauvek smešteni na stranu Zla, što se kasnije odrazilo i na poimanje neophodnosti postizanja (fizičke) lepote i u „stvarnom“ svetu, jer se trudom da se bude „lep“ osoba nesumnjivo opredeljuje za stranu Dobra. Takva konceptualizacija se, zapravo, u velikoj meri oslanjala i na predmoderno viđenje sveta, iz koga je Tolkin crpao inspiraciju za konstruisanje novog, izmišljenog sveta. Ona se tokom druge polovine 20. veka učvrstila u popularnoj kulturi (književnost, strip, film, TV serije) i održala sve do danas. Izbori koje danas prave igrači digitalnih igara prilikom oblikovanja svojih avatara ukazuju na činjenicu da se u postmodernom periodu, u kome postoji težnja da se relativizuju i estetske i moralne kateorije, ništa zapravo nije bitno promenilo: odabir Lepote (medijski promovisanog modela) i dalje se doživljava kao opredeljenje za stranu Dobra, čak i u univerzumima u kojima strane vrlo jasno i vrlo eksplicitno nisu kategorisane kao Dobre i/ili Zle (na primeru igre World of Warcraft).

Ključne reči: estetika, moral, popularna kultura.

АРХИТЕКТУРА, МУЗИКА

Др Душко Кузовић
Girne American University, Cyprus
dkuzovic@gmail.com
Др Недељко Стојнић
Институт „Јарослав Черни“ Београд, Србија
stojnic.nedeljko@gmail.com

**ИЗМЕЋУ ТРАДИЦИОНАЛНЕ, МОДЕРНЕ
И САВРЕМЕНЕ АРХИТЕКТУРЕ БАЛКАНА:
процеси, узроци, последице конфликта и потенцијали сарадње**

Апстракт: Традиционална архитектура Балкана има дугу традицију. У себи интегрише, временски и просторно, велики број култура које су живеле и још живе на простору Балкана. Архитектура је јасна по концепцији и изразу. У потпуности је окренута кориснику. Не испуњава захтеве идеологије, стила, моде или политике, већ помно прати и задовољава потребе човека и његове породице: како индивидуалног и породичног живота тако и привређивања.

Традиционална архитектура мења се споро, усваја нова решења постепено, иновације дели у мање захвате покушавајући да створи услове за једноставну корекцију у случају грешке, експериментише константно али опрезно, експеримент је добро осмишљен и припремљен и анализира се од стране великог броја представника стручне али и лаичке јавности. Традиционална архитектура је скоро у потпуности ослобођена декорације, односно декорација је секундарни елемент, који се на објекат додаје по правилу након његовог завршетка. Функционално је прилагођена структури и потребама живота породице, привређивања домаћинства, годишњим добима, климатским захтевима, са еколошким отиском у природи који је једнак нули.

Традиционална архитектура, великим бројем елемената, дала је основе модерној архитектури, нарочито у њеним првим корацима. о чему сведоче писани радови и пројекти Ле Корбизјеа, Френк Лојд Рајта, Валтера Гропијуса итд. Скоро две деценије живео је покрет регионализације језика Модерне на простору Балкана и може се пратити кроз дела архитеката Станка Мандића, Михајла Митровића, Ивана Штрауса, Боже Петровића, итд.

Кроз теоријску и естетску структуру и данас се може пратити присуство традиционалне архитектуре у савременој архитектури. Међутим, савремена архитектура, мада се по правилу позива на постулате дефинисане у модерној архитектури, све више се у савременој пракси удаљава од наведених теоријских основа. Истовремено, са удаљавањем од начела Модерне, нестају и елементи својевремено преузети из традиционалне архитектуре.

У савременом друштву Балкана све више смо сведоци покушаја регионализације језика савремене архитектуре. Наведени процес се ствара једноставним покушајем мешања елемената језика савремене и традиционалне архитектуре. Тако настала мешавина веома често се назива „етно-модерна“, „савремена традиционална“ или чак „модерна“ архитектура. Међутим, естетски нормативи традиционалне и савремене архитектуре су у конфликту, па се стога, оправдано, поставља питање на који начин је могуће мешати елементе два супротстављена естетска норматива. Користећи наведени пројектантски приступ, производе се архитектонска решења која су сведоци низа конфликта, почевши од

разнородних језика архитектуре који се користе, преко конфликта у области избора или мешавине конструктивног система, комбинације и употребе традиционалних и савремених материјала, композиције и решења партерног уређења, па до урбанистичке организације простора која треба да повеже новоградњу са постојећим, изграђеним и неизграђеним, простором. Овако начињени објекти настављају свој живот и мешају се са постојећим грађевинским фондом, радикално утичући на наш живот и културни пејсаж простора који баштинимо и уживамо.

Овај рад анализира наведене три групе питања са намером да разуме узроке, дефинише последице и пружи препоруке за даљу активност.

Кључне речи: традиционална архитектура Балкана, модерна архитектура, савремена архитектура, конфликти у простору, потенцијали простора Балкана.

OD NEUTRALNOG DO LEPOG I RUŽNOG U MUZICI XXI VEKA

Apstrakt: Estetika ružnog je refleksija kulturno-muzičke dinamike XX veka, u kojoj se promovišu potpuno novi i suprotni principi od onih iz barokno-klasičarsko-romantičarskog trijumvirata. Na prvi pogled, muzička kultura XX veka izgleda krajnje polarizovano – između dva veoma udaljena koncepta „lepog“ i „ružnog“. I oba zadaju veliku definicijsku glavobolju, jer muzička produkcija neviđenih razmera ispunjava ceo međuprostor bipolarno shvaćene muzičke kulture. XXI vek dalje širi univerzum novih dela u kojem sve veći deo zahvata kategorija *neutralnog*, ni lepog, ni ružnog. Ona je suštinski oduvek postojala, i njena očiglednost je više rezultat ogromnog broja novih muzičkih dela koja grade ljudski zvučni *background*, pozadiny koja nas prati na svakom koraku još od prenatalnog perioda. Time definicija lepog i ružnog obligatorno traži i definiciju neutralnog kao nove kategorije estetičkog tumačenja muzičkog fenomena.

Ključne reči: estetika neutralnog, bipolarnost lepo–ružno, muzički background, XXI vek.

Doc. dr Trena Jordanoska

Univerzitet „Sv. Kiril i Metodij” u Skoplju, Fakultet muzičke umetnosti, Makedonija

trenajordanoska@t.mk

ESTETIKA RUŽNOG U MUZICI XX VEKA

Apstrakt: Adornovo ime i *Filozofija nove muzike* često se pogrešno povezuju sa rađanjem pojma estetike ružnog u muzici. Međutim, njegov stav u odbrani stvaralaštva Šenberga i drugog Bečkog kruga više je estetika užasa, ili, još tačnije, estetika istinitog i lažnog. Adornova stanovišta ipak odražavaju promene koje će slediti muzičku kulturu od atonalnosti i dodekafonije, pa do avangarde i eksperimentalne muzike sredinom XX veka. U ovim muzičkim krugovima problem originalnosti je rešen dijalektičkim suprostavljanjem prema dotadašnjim principima harmoničnog i simetričnog u gradnji muzičkog dela, kako u smislu muzičkog materijala, tako i u smislu njegove vremenske strukture (oblik). Kao i kod Adorna, pored muzičkog plana, ove principe nalazimo i u vanmuzičkim planovima, što još više odgovara pojavama estetike ružnog u drugim žanrovima muzike XX veka.

Ključne reči: estetika muzike, ružno, XX vek, muzički žanrovi.

КАТЕГОРИЈЕ „ЛЕПОГ“ И „РУЖНОГ“ У МУЗИЧКОМ ОБРАЗОВАЊУ

Апстракт: У раду се разматрају категорије „лепог“ и „ружног“ и успоставља њихова веза са музиком, односно са наставним предметима заступљеним у стручном музичком образовању.

Имајући у виду да се лепота музичког дела постиже специфичном употребом музичких средстава (мелодија и ритам, хармонија, боја, динамика, агогика и артикулација) и да се одређени смисаони односи тих средстава доживљавају као *музички лепо*, покушали смо да размотримо у којој мери и на који начин се ученици током наставне праксе упознају са „лепим“ и „ружним“ у традиционалној и савременој музици. У том смислу, под *музички лепим* подразумевали смо оно што је тонално, консонантно, складно, уравнотежено, уз умерену употребу дисонанце, и испитивали његово „присуство“ кроз наставу теоријских (Хармонија, Контрапункт, Музички облици, Историја музике) и извођачких предмета (Клавир, Солфеђо, Хор).

Истраживање је показало да већину музичког корпуса у настави чине дела музичког класицизма, ренесансе и барока, док се музика 20. века налази на маргинама образовног процеса. Може се рећи да дела савремене музике заузимају симболичан простор, док популарни жанрови готово да нису заступљени у настави. Поред чињенице да добијени налаз указује на велики недостатак савременог музичког образовања, поставља се питање колико су млади музичари мотивисани за музичко образовање конципирано на овај начин, али и колико су компетентни за разумевање савремене уметничке и популарне музике.

Кључне речи: лепо, ружно, музичка уметност, стручно музичко образовање.

Dušan Milenković
Univerzitet u Nišu, Filozofski fakultet, Srbija
saradnik na Departmanu za filozofiju
dusan.milenkovic@filfak.ni.ac.rs

IMA LI „RUŽNOG“ U DŽEZU?

Apstrakt: U savremenoj estetičkoj literaturi o džez muzici uglavnom nema puno reči o lepom i ružnom kao kategorijama estetskog. Ispitujući teorijske razloge za ovakvu tendenciju u estetici džeza, izlaganje se posebno fokusira na kategoriju ružnog, upuštajući se u svojevrsnu potragu za onim aspektima džez muziciranja na koje bi se ova kategorija mogla primeniti. Tako se u izlaganju upuštamo u problematizaciju statusa disharmonije u džezu, ali i u preispitivanje određene srodnosti džeza (a posebno bi-bapa) sa avangardnim i modernističkim umetničkim stremljenjima u 20. veku.

Ključne reči: estetika, lepo, ružno, džez.

КЊИЖЕВНОСТ

Jadranka Božić
Narodna biblioteka Srbije, Beograd, Srbija
Odeljenje za naučnoistraživački rad
jadrankamarija@gmail.com
jadranka.bozic@nb.rs

KATEGORIJA LEPOG U KNJIŽEVNOJ DIJAHRONIJI

Apstrakt: Istorija ljudske civilizacije počiva na nizu dualiteta, od kojih dva, najznačajnija i najinspirativnija, vekovima privlače filozofe, umetnike, naučnike. Reč je o dve opozicije: dobro/zlo i lepo/ružno, koje se između sebe prepliću, stvarajući možda najpogodnije tle za zanimljive igre duha. Opšte je mesto da se umetnost ne iscrpljuje u pojmu lepog, nego, da bi ga ispunila, ima potrebu za ružnim kao njegovom negacijom. Pre se može priznati da se lepo rodilo u ružnom nego obrnuto. Istorija književnosti nam zorno pokazuje da se često dešava da ono što je nekad proglašavano ružnim bude znak i preteča velikih, nastupajućih preobražaja sutrašnjice. To znači da danas možda izgleda neprivlačno ono što će sutra biti na ceni kao velika umetnost, kao i da ukus kasni za pojavom novog. Anatomske užas kod Remboa i Bena, fizički odbojno kod Beketa, skaredne osobenosti nekih savremenih drama, nemaju ništa zajedničko sa holandskim slikama XVII veka, na primer.

Ključne reči: lepo, ružno, dobro, književno delo, umetnost, estetika.

Милена Маринковић
Универзитет у Београду, Филолошки факултет, Србија
докторанд
milena040307@gmail.com

КАРНЕВАЛСКИ ПОСТУПЦИ У БАРОКНИМ ДУБРОВАЧКИМ ДРАМАМА

Апстракт: „Бено Поплесија“, „Пијеро Музувијер“, „Јерко Шкрипало“ и „Вучистрах“, барокне дубровачке драме у прози скраја XVII века, у литератури су махом називане анонимним због непознатог њиховог аутора. Иако маргинализоване од критике и без читалачког одјека, изузетно су значајне зато што показују кретање дубровачког театра од доминантног утицаја комедије dell’ arte (грубог, ругалачког хумора са циљем да се забави публика) до поетике владајуће епохе барока (продубљенијег хумора и мелодраматских заплета), док су уједно и најбољи примери спровођења карневалских поступака у књижевном делу. Препуне псовки, вређања, туча, јавног обављања физиолошких потреба и еротских чинова, четири дубровачке драме заправо су састављене од сцена које би се данас могле сматрати једино ружним и вулгарним. Према М. Бахтину, узрок томе треба тражити у нововременој „естетици лепог“, у коју се тело, са свим својим обележјима, никако не уклапа. Како канон говорне пристојности управо у XVII веку постаје владајући, јасно је да су анонимне дубровачке драме међу уметничким остварењима обележеним оним што бисмо данас могли окарактерисати једино као „естетику ружног“. Правилно разумевање ових драмских дела могуће је само уколико се на њих гледа из угла тадашње публике, која је схватала да псовке имају и позитивно значење, и још увек није све телесно сматрала скаредним; којој је, једном речју, и даље био близак карневал, у ком су се укидале све хијерархијске границе, чиновни и положаји, а говор постајао близак и фамилијаран. За разлику од данас актуелне негаторске функције смеха као приоритетне, о којој А. Бергсон каже да тежи исмевању крутости и порока, а сам смех сматра врстом казне која тежи корисном циљу општег усавршавања, дубровачкој публици била је ближа ренесансна филозофија смеха, за коју је било карактеристично виђење позитивног, препорађајућег стваралачког значења. Тако се са још једног становишта показује да су дубровачке барокне драме неправедно запостављене и од читалаца и од критике, иако су књижевни споменици наше смеховне традиције. Као такве, оне заузимају важно место у историји српског и хрватског театра.

Кључне речи: карневализација, барокне дубровачке драме, дубровачке драме у прози, барок, комедија dell’ arte, теорије смеха, естетика лепог, естетика ружног.

Марија Булатовић
Универзитет у Београду, Филолошки факултет, Србија
студенткиња докторских студија
bmarija90@gmail.com

**БОЉЕ И ГРУБА ШАЛА НЕГО ЧИЊЕНИЧКА ИСТИНА:
ОДНОС РУЖНОГ РЕАЛИТЕТА И ЛЕПИХ ФОРМИ У КЊИЖЕВНОСТИ**

Апстракт: Циљ овог рада јесте да преиспита природу односа између животних форми, окарактерисаних као чулима непријатне и ружне, и лепих форми у књижевности, које су продукт уметничког моделирања и обликовања животне стварности. Полазећи од става феноменолошког естетичара Николаја Хартмана да, ма колико ружан и непријатан био животни садржај, у уметничком простору, књижевном делу, „афирмативно“ дат, то јест адекватно обликован, постаје естетски успео и уметнички леп., у раду ћемо однос садржаја и форме, односно животно ружног и уметнички лепог, који постају саусловљавајући феномени у књижевном делу, испитивати на примеру Набоковљевог романа *Лолита*. На тај начин долазимо и до вечитог питања односа књижевности, истине и фикције, али и разумевања уметничке перцепције, естетског доживљаја и употребе језика.

Кључне речи: естетска форма, лепота, ружноћа, истина, фикција, Набоков.

Ана Вељковић
Универзитет у Глазгову, Велика Британија, Шкотска
vana1990@gmail.com
Стефан Милутиновић
Универзитет у Београду, Србија

КАТЕГОРИЈЕ „ЛЕПОГ“ И „РУЖНОГ“ У КЊИЗИ *ДИВЉА ЕВРОПА* БОЖИДАРА ЈЕЗЕРНИКА

Апстракт: *Дивља Европа* Божидара Језерника представља детаљан преглед путописа и ставова западноевропских аутора о Балкану насталих између петнаестог и почетка двадесетог века. Језерник не нуди никакав суд о мишљењима путописаца, већ на врло систематичан начин представља њихова опажања, стварајући на тај начин одличну подлогу за даље размишљање и анализирање. Слика о Балкану је приказана са тачке гледишта путописаца из земаља западне Европе, рефлектујући на тај начин пре свега западноевропске вредности и ставове, па тек онда земље и народе о којима се пише. Перцепција Балкана даље зависи и од националности и порекла аутора, њихових политичких ставова, као и од историјског раздобља. У овом раду главни фокус је на анализи и компарацији начина на који су перципиране и дефинисане категорије „лепог“ и „ружног“, као и на покушају да се идентификују одређени фактори, попут горе наведених, који утичу на формирање одређених стандарда „лепог“ и „ружног“.

Кључне речи: лепо, ружно, Оријент, Балкан, Дивља Европе, Језерник.

Саша Радојчић

Универзитет уметности у Београду, Факултет ликовних уметности

sasa.radojic@gmail.com

ЛЕПИ ТРЕНУТАК: СХВАТАЊЕ ЛЕПОТЕ КОД ЈОВАНА ХРИСТИЋА И ДРАГАНА СТОЈАНОВИЋА

Апстракт: У овом саопштењу се сличности између двеју поливалентних стваралачких личности новије српске културе, Јована Христића и Драгана Стојановића, траже у њиховом схватању лепоте и начина на који је човеку доступна лепота. За обојицу, она је нешто што се обелодањује у „сретном тренутку“, *kairosu*, и утолико трансцендира човеково свакодневно постојање. Дугу, од антике делатну традицију повезивања лепоте и среће следе и Христић и Стојановић, дајући сличне, али не истоветне одговоре на питање о могућности лепоте и среће као трајних стања. У Христићевој поезији и есејистици, лепота је схваћена као краткотрајна и чулна вредност, која може да се укаже као апсолутна, остајући пролазна и људска, док у Стојановићевим песмама, есејима и романима читамо настојања да се превазиђе временска пунктуалност лепоте (и среће) у идеалу, такође античком, живота окренутог овим вредностима.

Кључне речи: лепота, срећа, *kairos*, Јован Христић, Драган Стојановић.

Снежана Савкић
Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, Србија
студенткиња докторских студија
snezada@outlook.com

ЕСТЕТИКА ТЕЛА У НЕОАВАНГАРДНОЈ КЊИЖЕВНОСТИ: СЛУЧАЈ ВУЈИЦЕ РЕШИНА ТУЦИЋА

Апстракт: Напуштајући традиционалне естетске оквире и настављајући започету традицију „авангардног експеримента“, неоавангардна уметност је тзв. „естетиком преображаја“, трагајући за другачијим облицима комуникације у књижевности, отворила нове могућности тумачења традиционалних естетичких категорија ЛЕПО/РУЖНО, указујући притом да уметност неоавангарде није „само“ уметност него битан индикатор културно-друштвених промена на просторима СФРЈ. Један од најупечатљивијих аутора чије дело постаје „вербо-воко-визуелно освежење“ на књижевној сцени последњих деценија 20. века јесте Вујица Решин Туцић. Његов поетички окрет ка тривијалној свакодневници указује се као субверзивно оруђе у односу на јавне друштвене дискурсе унутар социјалистичког модернизма. У вези са тим, један од оваквих Туцићевих поетичких *окрета* остварује се (не случајно) инкорпорирањем ТЕЛА као „епистемофилијског“ и „естетског“ пројекта, тела које веома често постаје коначно поље из којег се целокупан симболизам текста екстрахује и опет у њега враћа. Један од најупечатљивијих романа, који нам јасно презентује *естетику телесног* В. Р. Туцића, јесте роман *Страхоте подземља*, у којем се детабузирање сексуалности претвара у травестију друштвених улога социјалистичког Београда. Циљ рада је да се, управо на примеру споменутог романа, али са освртом и на друга Туцићева дела (*Време фантома*, *Стругање маште*, *Гнездо параноје*), представе основне детерминанте Туцићеве *естетике телесног*, која, посматрана и синхронијски и дијахронијски, јесте битан чинилац у изучавању естетике неоавангардне књижевности, али исто тако у сагледавању положаја естетичких и уметничких „константи“ и „варијабли“, и односу неоавангардних поетика према традиционалним појмовима ЛЕПОГ и РУЖНОГ.

Кључне речи: неоавангарда, експеримент, естетски доживљај, идеологија, тело, сексуалност, вербо-воко-визуелност.

Милош Јоцић
Универзитет у Новом саду, Филозофски факултет
асистент, студент докторских студија, Србија
miloshjocic@gmail.com

СЕКС, ДИЗНИ И ПРОСВЕТИТЕЉСТВО: ВИЗУЕЛНИ ЕЛЕМЕНТИ У ПРОЗИ САВЕ ДАМЈАНОВА

Апстракт: Прозно стваралаштво Саве Дамјанова обележено је дискурсном и стилском дифузијом. Његови белетристички радови представљају хибридне текстове у којима се мешају облици есеја, кратке приче, прозаиде, романа, поезије итд; на другој страни, његова дела на тематском плану представљају вулгаризоване пародије културне традиције, српског књижевног канона и националне историје уопште. Уметничко стваралаштво Саве Дамјанова тако осликава тезу Чарлса Џенкса о тзв. *double coding*-у, феномену карактеристичном за дела постмодерне уметности који подразумева јукстапозицију високе и ниске културе.

Овај рад биће посвећен изучавању односа „лепог“ и „ружног“, односно „високих“ (историја, традиција, просветитељство, књижевни канон) и „ниских“ (порнографија, поп култура, вулгаризација) културних кодова у делу Саве Дамјанова, на примеру илустрација, фотографија и осталих визуелних и мултимедијалних елемената који често прате ауторове прозне текстове. У раду ће се објаснити вишезначан и на наративно-симболичком плану вишеслојан однос који влада између Дамјановљевих текстова и пратећих визуелних елемената, као и природа самих визуелних елемената како у контексту старије историје визуелних уметности (гравуре, дуборези), тако и модерне популарне културе (стрип уметност, дечије илустрације, новинска карикатура).

Кључне речи: Сава Дамјанов, постмодерна, неоавангарда, хибридни текст, *double coding*, илустрације, стрип, пародија, визуелни елементи.

ВИЗУАЛНЕ УМЕТНОСТИ

Доц. Пеньо Семов Пенев
Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“
Велико Търново, Република България
Ръководител Катедра „Графичен дизайн и визуални комуникации“
Факултета по изобразителни изкуства
peniopenev22@gmail.com

**ИСТОРИЧЕСКИ И ЕСТЕТИЧЕСКИ АСПЕКТИ
ПРИ ГРАФИЧНОТО ОФОРМЛЕНИЕ НА КИРИЛИЦАТА
В РАЗЛИЧНИТЕ РЕГИОНИ НА ПОЛЗВАНЕ:
КИРИЛСКИТЕ ШРИФТОВЕ – ЕСТЕТИЧНОСТ И ФУНКЦИОНАЛНОСТ
НА РАЗЛИЧНИТЕ ШРИФТОВИ СТАНДАРТИ**

Абстракт: Докладът разглежда конспективно развитието на графичните концепции при оформлението кирилицата. Писмената реформа на Петър I, появата на гражданският стандарт при изписване на кирилицата и влиянието на Холандската шрифтова школа върху неговата естетика. Появата на националните държави на Балканите през XIX и създаването на различни стандарти при изписване на кирилицата или „кривото огледало на писмото“. Руският стандарт на кирилицата и съвременното му влияние в дигиталната среда, унаследените имперски грешки в естетиката на шрифта и тяхното налагане като световен еталон. Латиницата и доколко тя е удобна за славяноговорящите народи. Липсата на информация в латинският свят относно естетическите характеристики на българският, руски и сръбски стандарт на кирилицата “ВiНТе li piсALi ТАКА” или латиница по руски стандарт липса. Необходимостта от активна кампания за представяне на естетическите и функционални предимства на кирилицата. Възможности и перспективи за приемането на единен естетически и конструктивен стандарт на кирилицата.

Ключови думи: кирилица, шрифт, славянски, Петър I, реформа, писмен, стандарт, естетика, региони, перспективи.

**ИСТОРИЈСКИ И ЕСТЕТСКИ АСПЕКТИ
ГРАФИЧКОГА ОБЛИКОВАЊА ЋИРИЛИЦЕ
У РАЗЛИЧИТИМ РЕГИОНИМА УПОТРЕБЕ:
ЋИРИЛИЧНО ПИСМО – ЕСТЕТИЧНОСТ И ФУНКЦИОНАЛНОСТ
РАЗЛИЧИТИХ ПИСМОВНИХ СТАНДАРДА**

Апстракт: У раду се конспективно разматра развиће графичких концепција у обликовању ћирилице. Реформа писмености Петра I, појава грађанских стандарда при исписивању ћирилице и утицај холандске школе писма на његову естетику. Појава националних држава на Балкану у XIX веку и стварање различитих стандарда исписивања ћирилице или „криво огледало писма“. Руски стандард ћирилице и његов савремени утицај у дигиталној средини, наслеђене царске грешке у естетици писма и њихово наметање као светскога еталона. Латиница и колико је латиница погодна за народе који говоре словенске језике. Недостатак информација у латинском свету односно естетске карактеристике

бугарског, руског и српског стандарда ћирилице; „ВНТе li piSALi ТАКА” или недостатак латинице по рускоме стандарду. Неопходност активне кампање за представљање естетских и функционалних предности ћирилице. Могућности и перспективе прихватања јединственога естетског и конструктивног стандарда ћирилице.

Кључне речи: ћирилица, писмо, слвенски, Петар I, реформа, писмовни, стандард, естетика, региони, перспективе.

Хон. преп. Симеон Живков Желев
Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“
Велико Търново, Република България
редовен докторант в катедра „Графичен дизайн и визуални комуникации“ ФИИ
Факултета по изобразителни изкуства
peniopenev22@gmail.com

ГРАДСКИТЕ СТЕНИ МЕЖДУ ИЗКУСТВОТО И ВАНДАЛИЗМА

Абстракт: Уличното изкуство или така наречените графити са като двете страни на една монета, от една страна стоят красивите тематично и естетично изрисувани стени и фасади, а от друга страна грозно надрасканите стени носещи агресивен и анархистичен характер. Този контраст се дължи на много причини като например липсата на художествено образование при повечето млади артисти, много от тях започват с драскане по градските пространства още от тийнейджърска възраст. Много от нещата са символ на протест и неудовлетвореност от системата, но има и такива, които го правят само за притока на адреналин в кръвта и чувството, че всеки момент може да те хванат.

Още в същината и генезиса си графитите са с борбен характер и със силна социална насоченост. Художниците на улицата – „Райтъри“, навлизат много рано в този своеобразен род художествена среда като причините най-често са свободата, модерността и тръпката да промениш градската среда.

Много от тях остават на тази сцена и с времето или придобиват художествено образование, или от самообучение постигат по-високи резултати в своите произведения. Има и друг момент в градското изкуство, някои артисти с академично образование (анатомия, перспектива, композиция, цветознание и т. н.) навлизат в уличните среди като по този начин донасят нови естетически стойности на сцената.

В този ред на мисли се забелязва противопоставяне между двете страни на това изкуство. Лошата поддръжка на фасадите, ниския процент почистени стени, анонимността на райтъритеса причина да бъдат трудно възприемани и неодобрявани от обществото, те често се слагат в раздел вандализъм. Благодарение на творческите си успехи и комуникацията с властите професионалистите и артистите с художествено образование, които не малко от тях са минали през този си бурен период на неодобрение, социализират своите произведения като обогатяват значително градската среда с висока художествена стойност.

Ключови думи: графити, улично изкуство, надписи, красиво, грозно, протест, образование, естетика, професионалисти, агресия, стена.

ГРАДСКИ ЗИДОВИ ИЗМЕЊУ УМЕТНОСТИ И ВАНДАЛИЗМА

Апстракт: Улична уметност или такозвани графити су као две стране једне монете, са једне стране стоје лепи тематски и естетски исцртани зидови и фасаде, а са друге ружно ижврљани зидови који имају агресиван и анархистични карактер. Разлози овога контраста су многобројни, попут, на пример, недостатка уметничкога образовања код већине младих артиста, од којих многи почињу са шврљањем по градским површинама још од

тинејџерскога узраста. Много тога је симбол протеста и незадовољства системом, али има и оних који то раде само због прилива адреналина у крв и осећања, који те може ухватити свакога тренутка.

У суштини њиховога настанка су графити са борбеним карактером и јаком социјалном усмереношћу. Уметници улице – „рајтери“, улазе веома рано у овај својеврсни род уметности, а најчешћи разлози су слобода, модерност и нагон да се промени градска средина.

Многи од њих остају на овој сцени и током времена, или добијају уметничко образовање, или пак самообучавањем постижу боље резултате у својим творевинама. Постоји и други моменат у градској уметности, неки уметници с академским образовањем (анатомија, перспектива, композиција, наука о бојама итд.) излазе на улицу како би на тај начин изнели нове уметничке вредности на сцену.

На трагу ових размишљања запажа се супротност међу два странама ове уметности. Лоше одржавање фасада, низак проценат чистих зидова, анонимност рајтера јесу разлози за њихово неприхватање и неодобравање од стране друштва, и често за њихово сврставање у вандализам. Али, захваљујујући стваралачким успесима и комуникацији са сопственим професионалцима и артистима са уметничким образовањем, од којих су многи прошли кроз овај буран период неодобравања, „рајтери“ социјализују своје производе и значајно обогаћују градску средину високим уметничким вредностима.

Кључне речи: графити, улична уметност, натписи, лепо, ружно, протест, образовање, естетика, професионалци, агресија, зид.

Снежана Николић
Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, Србија
докторанд на Одсеку за српску књижевност и језик
nikolicsnezana90@yahoo.com

ЕСТЕТИКА КОЛАЖА ДУШАНА МАТИЋА

Апстракт: У овом раду бавићемо се колажима Душана Матића које је стварао у време надреалистичке праксе у првој половини 20. века и објављивао у надреалистичким часописима. Већина их је настала у сарадњи са Александром Вучом, као и познати асамблаж „Урнебесни кликер“. У њима су инкорпорирани кодови о времену и друштву оног доба, као и филозофски ставови о свету. Такве конструкције, како примећује Петер Биргер, замениле су дело у традиционалном смислу речи и представљају битно обележје авангарде, која је показала отпор према конвенцијама и институционализацији уметности. Када је реч о надреализму, колажи, асамблажи и разне ликовне креације јесу његово наличје. Надреалистичка техника комбиновања различитих елемената из стварности, односно комбинација елемената изазвана уметниковом подсвешћу, показала се веома ефектном у прављењу колажа. Обиље дискурса, комбинације лепих, ружних, те и узнемиријућих слика из стварности, удвајају се у јединствену поруку која је каткад гротескна, а каткад остаје у домену лепог, представљајући визуелно огледало неке песме или стиха. Циљ овог рада је управо да се позабави естетиком тих визуелних експеримената, стога и значењима која се као таква пројектују на стварност оног доба и у односу на стварност оног доба.

Кључне речи: колаж, визуелни језик, Душан Матић, надреализам.

Хон. ас. Радимира Йорданова
Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“
Велико Търново, Република България
редовен док-т във Факултета по изобразителни изкуства
peniopenev22@gmail.com

КУЛТ КЪМ ГРОЗНОТО – КУЛТ КЪМ ПРОГРЕСА

Абстракт: Красотата е понятие, разбиране, дефиниция на времената в които живеем. С промяната на политическия, историческия и културния климат, разбирането за красиво се променя. Това което е смятано за грозно, често се превръща в еталон за красиво и естетично с течение на времето. Лесно може да се стигне до извода, че познатото, удобното, нешокиращото е красиво и точно обратното – всичко неудобно, неочаквано и не вписващо се в нашите разбирания за конвенционално е грозно. Но нали точно промяната и престъпването на границата на комфортната ни зона, задаването на неудобни въпроси и намирането на още по-неудобни отговори ни тласка напред? Разширяваме миорогледа си по този начин, научаваме се да мислим в различни посоки и въображението гради своя стълба към невъобразимото. Съвсем честно е да се каже, че откриването на непознатото е прогрес, непознатото е грозно, грозното е напредък. Разбира се, веднъж открили този напредък съвсем не бива да оставяме нещата на случайността. Грозното трябва да се шлифова, за да се превърне в красиво. Само така ще имаме нуждата да търсим нови грозни хоризонти, които да облагородяваме. Вечен цикъл, позволяващ ни да бъдем същества с въображение и естетически вкус, който да предизвикваме неуморно.

Ключови думи: красиво; грозно; типография; изкуство; футуризм; дадаизъм; модернизм; постмодернизъм; пънк; нова вълна; шрифт; букви; откритие; прогрес; естетика; въображение.

КУЛТ РУЖНОГА – КУЛТ ПРОГРЕСА

Апстракт: Лепота је схватање, разбирање, дефиниција времена у којем живимо. Са променом политичке, историјске и културне климе, мења се и разбирање лепога. Оно што је сматрано ружним често се током времена претвара у еталон лепога и естетскога. Лако се може доћи до закључка да оно познато, удобно, оно што не шокира јесте лепо, и супротно – да је ружно све оно што је неудобно, неочекивано и није уписано у наше разбирање конвенционалнога. Но, није ли тачно да нас промена и прекорачивање границе конформне зоне, постављање неугодних питања и налажење још неугоднијих одговора покреће напред? На овај начин ширимо поглед на свет, учимо се да мислимо у различитим смеровима, и уобразиља гради своје лестве ка незамисливоре. Сасвим је поштено рећи да је откривање непознатог прогрес, да је непознато ружно, да ружно јесте напредак. Разуме се, ако смо једном открили овај напредак, не треба да ствар препустимо случајности. Ружно треба да се шлифује, да би постало лепо. Само тако ћемо имати потребу да трагамо за новим хоризонтима ружнога, које ћемо оплемењивати. Вечни циклус дозвољава нам да будемо бића с уобразиљом и естетским укусом, које треба неуморно да провоцирамо.

Кључне речи: лепо; ружно; типографија; уметност; футуризам; дадаизам; модернизам; постмодернизам; панк; нови талас; писмо; слова; откриће; прогрес; естетика; уобразиља.

Ас. Йордан Йорданов, докторант
Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“
Велико Търново, Република България
peniopenev22@gmail.com

ЕСТЕТИЧНОТО И ГРОЗНОТО В КОМУНИКАЦИОННИТЕ ЗНАЦИ И СИМВОЛИ В ЛЕТНИТЕ ОЛИМПИЙСКИ ИГРИ

Абстракт: От пещерните рисунки до компютърните икони, посредством картините символи известни още като пиктограми, хората предават информация един на друг във времето. Пиктограмата и признаците на нейното разчитане, необходимостта от визуална грамотност, въздействието на картинния знак върху социалната среда са обект на изследване в този труд. В доклада се проследява графичната идентичност на комуникационни знаци и символи на летните Олимпийски игри. Направения критичен анализ обхваща периода 1936 – 2012 г. като се акцентира както върху добрите така и лоши примери при изграждането на графичната идентичност на игрите. Специално внимание се обръща на игрите в Германия през 1964 г. и името на Отл Айчер, чийто труд е своеобразен еталон на подражание, крайъгълен камък в бъдещето развитие на пиктограмите. Интернационалните знаци които той създава, можем да срещнем дори и днес по летища, гари и други обществени места. Направени са съответните изводи и заключения след внимателен исторически обзор.

ЕСТЕТИЧНО И РАЗНОУМНО У КОМУНИКАЦИЈСКИМ ЗНАЦИМА И СИМБОЛИМА ЛЕТЊИХ ОЛИМПИЈСКИХ ИГАРА

Апстракт: Од пећинских цртежа до компјутерских икона, посредством сликовних симбола познатих још и као пиктограми, људи преносе информације једни другима у времену. Предмет истраживања у овоме раду јесу пиктограми и одлике њиховога дешифровања, неопходност визуалне писмености, утицај сликовнога знака на друштвену средину. У саопштењу се истражује графички идентитет комуникацијских знакова и симбола летњих олимпијских игара. Урађена критичка анализа обухвата период од 1936. до 2012. године, тако што се акцентују не само добри него и лоши примери изградње графичкога идентитета игара. Посебна пажња обраћа се играма у Немачкој 1972. године и имену Otla Eichera, чији је рад својеврсни еталон подражавања, угаони камен будућега развоја пиктограма. Интернационалне знакове које је он стварао можемо да сретнемо и данас по аеродромима, железничким станицама и другим јавним местима. Након пажљивога историјског прегледа, начињени су одговарајући закључци.

Данка Шпехар
наставник верске наставе, православног катихизиса у ОШ „Вељко Дугошевић“,
Београд, Србија
мастер студент религиологије при Ректорату Универзитета у Београду
dankaspehar@gmail.com

ЕСТЕТИКА ЛЕПОГ И РУЖНОГ У РЕМБРАНТОВОМ ЛИКОВНОМ ПРИКАЗУ ЈЕВАНЂЕЉСКЕ ПРИЧЕ „ПОВРАТАК БЛУДНОГ СИНА“

Апстракт: Категорије „лепог“ и „ружног“ зависе од епохе, простора, традиције, културе, моде. Варирају све апстрактне субјективне категорије: естетика (лепо-ружно), уметност, вредности, истина, морал... Човек све процењује кроз визуру свог културног обрасца и идентитета. За естетску оцену битан је историјски контекст настанка догађаја или појаве, али и историјски контекст рецепције посматрача.

Циљ овог рада је да нам покаже промену естетске парадигме у сусрету старозаветног и новозаветног менталитета, који је виртуозно дочаран у ликовном приказу библијског текста, параболе које је настала у јеврејској заједници са Блиског истока, под утицајем античког света а у зору хришћанства. У Јеванђељу по Луки имамо три такве параболе, са мотивом изгубљено-нађено, које се не могу разумети без познавања естетске парадигме крајем 1. века.

Сликарем Рембрант ван Рајн је у другој половини 17. века насликао чувену слику по мотиву треће параболе Лукиног јеванђеља – „Повратак блудног сина“ (Изгубљени син), на којој се види естетика друштва у време догађаја, шта је у то време било лепо-прихватљиво, а шта ружно-неприхватљиво. Та морална естетика није карактеристична за „Рембрантов“ 17. век, а ни за 21. век. Међутим, Рембрант је перципирао и презентовао догађаје према естетским мерилима краја првог, а не свог 17. века.

Лепо, позитивно је у лику оца, а лик старијег сина постаје ружно у ранохришћанској естетици. Блудни син из ружног прелази у лепо. Насупрот томе, у старозаветној естетици: лепо, пожељно је у лику старијег сина, а ружно, неприхватљиво је у лику млађег, „заблуделог“ сина и „неразумног“ оца.

У хришћанској природи лепо, позитивно и пожељно је: опраштање, кајање, милост, љубав, отварање ка другоме, док је у старозаветној Јудеји позитивно, лепо, пожељно бити праведни строги судија, који осуђује, пресуђује и кажњава, изопштава, одриче се кроз „казазу“ (јеврејски обред јавног одрицања, изопштења из заједнице).

Аутентичну естетику параболе „Блудни син“ Рембрант је представио до перфекције. На слици „Повратак блудног сина“ сваки контраст светлог и тамног (кјаро-скуро), израз лица, гест, детаљ, набор на одећи, различите руке оца, осећања и реакције ликова дочарава естетику лепог и ружног, културу и традицију у којој је настао заплет. Сваки лик је студија дубоке моралне естетике.

Естетика стопала и главе блудног сина указују на прелазак из ружног (изгнаник) у лепо (покајање и искупљење). Кроз колористичку хармонију и детаље на телу оца, лепо добија пуноћу. Ова слика једна је од најречитијих Рембрантових слика, са дубоком онтолошко-догматском естетиком.

Кључне речи: естетика, историјски контекст, култура, традиција, Јеванђеље, Блудни син, Рембрант.

STEREOTIPIZACIJA LEPOG I POLITIKA RUŽNOG

Apstrakt: Odvajanjem od tradicionalnog okvira i prihvatanjem modernističkih ideja, likovno stvaralaštvo umetnica predstavlja *predlog* alternativnog i avangardnog istupa, i promovise novi model egzistencije, kojim bi se ženi obezbedio totalitet bića. Umetnice kroz formu ženskog tela prikazuju „zaleđenu stvarnost“ žene, kršeći pri tom utemeljeni patrijarhalni kodeks, koji se razotkriva kao prikriiveni mizogini zakon. Deskriptivnim metodološkim postupkom uspostavlja se analiza vizuelnog narativa. Vizuelni prikaz, predstavljanjem lepog i ružnog čini vidljivom uspešnu strategiju dekonstrukcije kojom se konstruišu pogledi na svet, različito uspostavljeni od nametnutih tradicionalnih relacija. Prezentovana ženska figura nije samo prikaz strukture u procesu subjektivizacije, modelovana figura postaje nosilac subjektiviteta i tačka na kojoj se prelamaju i prepliću lični i polni identitet, kulturni i društveni stereotipi, odnosi moći i dominacije.

Teza koju ovim radom želim da istražim odnosi se na pretpostavke da se kroz prezentaciju botičelijeviski lepog tela žene, kao predmeta najstrastvenijih obožavanja, nudi umanjena predstava ženskog pola. Umetnice iz sopstvenog položaja žene koriste agresivni jezik pretnje, zauzimaju poziciju koja je redovno rezervisana za muškarce, slikaju suprotnost lepom – ružnu i grubu žensku figuru. Slikaju žensku figuru koja ne zavodi svojom prefinjenom prirodnom i umetničkom lepotom. Umetnički prikaz upotrebljen je kao fetiš, sigurnost želje; ukazuje na delovanje nesvesnog koje leži u osnovi umetničkog dela. Slika u sebi nosi odraz, model jedne društveno-kulturne dimenzije, izrečene metaforičnim asocijacijama društvenih odnosa, u kojoj se vrši prelamanje, reflektovanje, razmena značenja i određenih pogleda na društvo, štiteći istovremeno „unutrašnje sopstvo“. Umetnice krše stereotipna pravila akademskog slikarskog prikazivanja. Udaljavaju se od akademskog predstavljanja prefinjenih, nakinđurenih golišavih lepotica u maniru tradicionalizma. Umetnice predstavljaju preobražaj tela, reformističko i vajarski grubo izgrađenu fizionomiju, temperamentno modelovanu u oslobođeno i seksualno razotkriveno, ružno telo. Prezentovano ružno telo zapravo nimalo ne izgleda strastveno, niti iznosi bilo šta što upućuje na strast, telo je simbolična vizuelizacija odlučnog i čvrstog tela čiji simbolički mač je zapravo njen sopstveni pol. Umetnice poništavaju sebe same, a možda jedino što ostaje od bića jeste boja koja može izražavati njihovu seksualnu prirodu, boja koja odgovara ženskom polu. Zapravo, kontekst vizuelnog narativa određen je interpretativnom strategijom koja promovise spekulativnu igru drugosti i teatralno odbijanje da bude gledana. Uslov da slikana ženska figura bude uspešno realizovana ne zahteva i ne podrazumeva kao presudno lepotu, niti mladost, već kreativnost umetnice koja će nevidljivim unutrašnjem značenjem izneti sadržaj bitan u izricanju suštinskog.

Namera ove studije je da pre svega pokaže da je umetničko delo sredstvo, operacioni subjekt između umetnica i sveta, koji oslikava suštinsku posledicu svesne društvene manipulacije moći.

Ključne reči: akt, koncept tela, vizuelni narativ, rodni identiteti, subjektivitet.

**МЕДИЈИ,
ФИЛМ,
ТЕЛЕВИЗИЈА**

Vesna Maričić

Urednica elektronskog časopisa *Filozofski pogledi*, Beograd, Srbija

vvesnamari@yahoo.com

„ONO ŠTO JE UMETNIČKI USPELO NIJE UVEK LEPO“

Apstrakt: Postoje tri poznata prigovora protiv pretpostavke da lepo ima centralni položaj u estetici: 1. ono što je umetnički uspelo nije uvek lepo; 2. postoje čitavi rodovi estetski vrednog koji se ne svode na lepo; 3. poznato je da estetika ima posla i sa ružnim. Razlikujući lepotu predmeta koji se prikazuje i lepotu samog prikazivanja, Hartman nam ukazuje na postojanje dve potpuno različite vrste lepog i ružnog, koje se tiču dve različite vrste predmeta. Promišljajući Hartmanovo pobijanje osnovnog prigovora protiv centralnog položaja lepog u estetici („Ono što je umetnički uspelo nije uvek lepo“), osvrnućemo se na prisustvo lepog i ružnog u filmu *Ružni, prljavi i zli* (*Brutti, sporchi e cattivi*) italijanskog reditelja Ettorea Skole (Ettore Scola). Ukoliko je uvreženo mišljenje da umetnost može biti lepa u meri u kojoj podražava prirodu (u svom *Traktatu o slikarstvu* Leonardo da Vinči ističe da je najviše vredno ono slikarstvo koje je saglasno sa podražavanim predmetom), postavlja se pitanje da li je pomenuti film umetnički uspelo delo koje nije lepo zato što se predmet prikazivanja odnosi na ružne, prljave i zle, delo u kojem razlikujemo umetničke kvalitete režije od izgleda prikazanih osoba – što, po Hartmanu, ne predstavlja teškoću u slučaju onoga koji je estetski zreo.

PROMOVISANJE „LEPOG“ I „RUŽNOG“ PUTEM MEDIJA

Apstrakt: Cilj rada je da pokaže koliko su mediji i reklamne idustrije moćni i koliko utiču na stavove, verovanja i ponašanje ljudi. Oni postavljaju standarde „lepora“ i „ružnoga“. Lepota se promoviše kao poželjna estetska kategorija savremenog društva u svakom smislu te reči. Pojam lepog je od davnina bio interesantan za proučavanje i pomalo neuhvatljiv. Dostizanje standarda lepote i lepog izgleda, koji nameću mediji, nije realno i ne može se postići. Otuda se javlja strah od ružnoće ili ružnog izgleda. Pogrešno je voditi se tim nametnutim idealom lepote, jer ovaj pojam „lepote“ ne podrazumeva samo fizičku, već i duhovnu dimenziju. Potrebno je kritički posmatrati medijske sadržaje i medijski opismenjivati ljude, naročito mlade, koji traže uzore u medijskim zvezdama, premda su upravo one promoteri modnih i reklamnih industrija. One su instrument putem kojeg se postavljaju standardi „lepoga“ i „ružnoga“.

Gljučne reči: mediji, reklamna industrija, lepo, ružno, medijske zvezde.

PROMOTING THE „BEAUTIFUL“ AND „UGLY“ THROUGH THE MEDIA

Abstract: The aim of this paper is to show how the media and advertising industry, are powerful and have influence on the attitudes, beliefs and behavior of people. They set the standards of what is beautiful and what is ugly. The beauty is being promoted as a desirable aesthetic category of the contemporary society in every sense of the word. The concept of beauty has always been interesting to study and a little bit elusive. Achieving the standards of beauty and good look which is enforced by media is not realistic and can not be achieved. Because of that appears the fear of ugliness or ugly look. It is wrong to be led by imaginary ideal of beauty, because this term does not imply only the physical beauty but also the spiritual beauty. It is necessary to observe critically media contents and make people media literacy, especially young people who are looking for models in the media stars – the promoters of fashion and advertising industries. They are the instrument through which media makes standards of „beautiful“ and of „ugly“.

Key words: media, advertising industry, beautiful, ugly, media stars.

Ana Đurković

Univerzitet umetnosti Beograd, Fakultet dramskih umetnosti, Srbija

djurkovicana@yahoo.com

**LEPO I RUŽNO U BAJKAMA
ILI ULOGA DOBRA I ZLA U AUDIOVIZUELNOJ FORMI
„ARHETIP MODERNE BAJKE“**

Apstrakt: Bajka je najčešće priča o profanim stvarima, o običnim ljudima, o stvarima koje manje-više mogu da se dese bilo kome. Nikada ne govori o apsolutnim istinama, niti se postavlja na nivo metafizičke ili teološke stvarnosti, kao što to čini mit. Bajka je priča i zapravo sloboda svakog pojedinca koji je član društva da mašta.

U takvom raspoloženju je radjen i serijal „Arhetip moderne bajke“ za Obrazovnu redakciju naučnog programa RTS, koji je upravo svojim maštovitim i modernim konceptom (baveći se više vizuelnim prikazom arhetipova bajke nego ulaženjem u istorijske i književne meandre) odgovorio na neka od osnovnih pitanja i bajke i savremenog društva: lepo ili ružno, dobro ili zlo?

Po Arturu Šopenhaueru, mi živimo u najgorem od mogućih svetova, i da je on samo za dlaku gori, ne bi mogao ni da postoji, i zato su nama potrebne bajke da nas kao neka nit Arijadninog klupka provedu kroz lavirint.

Ključne reči: arhetip, bajka, mit, audiovizuelna forma, televizija.